

УДК 332.3(477.73)

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

О.В. Шебаніна, доктор економічних наук
Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто динаміку обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції (у цілому і на 1 особу) по Україні і по Миколаївській області. Виявлено наявні тут проблеми і запропоновано напрямки їх вирішення.

Ключові слова: розвиток виробництва аграрної продукції, продуктивність, продовольча проблема, підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств.

На жаль, в останні 15-20 років в Україні, у тому числі і на Миколаївщині, відбулися досить негативні зміни в обсягах виробленої у сільськогосподарських формуваннях аграрної продукції, які у порівнянні, наприклад з 1990 р. зменшилися в декілька разів. А це, звичайно ж, негативно відображається на задоволенні потреб населення у необхідних йому як рослинницьких, так і тваринницьких видах продукції.

Дослідженням виробництва сільськогосподарської продукції займається низка вчених-економістів нашої країни. Однак, деякі, пов'язані з ним, проблеми все ж залишаються не до кінця вивченими і вирішеними. Метою нашої статті є розгляд розвитку виробництва аграрної продукції по Україні в цілому та по Миколаївській області, виявлення існуючих тут недоліків і визначення напрямків її усунення.

Конкретну інформацію про обсяги виробництва основних видів сільськогосподарської продукції по Україні в цілому та Миколаївській області за період з 2000 по 2008 рр. наведено в таблиці 1.

Наведені у вказаній таблиці дані свідчать, що у зміні обсягів виробництва практично всіх видів сільськогосподарської продукції по Україні в цілому і по Миколаївській області в динаміці за аналізовані роки відбувалися помітні коливання.

Таблиця 1
Обсяги виробництва основних видів сільськогосподарської продукції, тис. т

Види продукції	Україна в цілому*							Миколаївська область**						
	2000р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2000р	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.				
Зерно - всього	24459	38016	34258	29295	53290	921,3	1763,4	1950,6	640,9	2385,9				
Цукрові буряки	13199	15468	22421	16978	13438	130,4	145,5	283,0	53,1	14,3				
Насіння соняшнику	3457	4706	5324	4174	6526	250,5	426,8	499,2	259,7	517,3				
Овочі	5821	7295	8058	6835	7965	174,1	266,7	297,2	151,6	274,4				
Плоди та ягоди	1453	1690	1114	1470	1504	23,7	37,1	20,5	23,3	36,9				
Виноград	514	443	301	360	415	30,2	37,4	21,4	27,1	48,7				
М'ясо всіх видів	1662,8	1597,0	1723,2	1911,7	1905,9	49,3	27,6	27,4	32,0	28,7				
Молоко	12657,9	13714,4	13286,9	12262,1	11761,3	346,8	432,3	413,1	379,2	368,8				
Яйця, штук	8808,6	13045,9	14234,6	14062,5	14956,5	164,2	313,7	327,0	336,7	386,3				

* За даними статистичного збірника «Україна у цифрах у 2008 році» [5]

** За даними статистичного збірника «Сільське господарство Миколаївщини у 2008 році» [4]

Стійка тенденція до збільшення мала місце лише по виробництву яєць на Миколаївщині.

Порівнюючи один з одним останній (2008) рік з базовим (2000) роком, бачимо, що по Україні в цілому мало місце збільшення обсягів виробництва майже всіх видів сільгосппродукції (крім винограду і молока). Позитивні зміни у розмірах аналізованого показника за порівнювані роки відбулися і в Миколаївській області (винятком є лише цукрові буряки та м'ясо всіх видів). Бажано, щоб в майбутньому відбувалося збільшення виробництва всіх видів сільськогосподарської продукції, оскільки останніми роками обсяги більшості видів власної продукції є недостатніми.

Звичайно ж, коливання в загальних обсягах виробництва виду сільськогосподарської продукції призводять до помітних змін і в їх величинах у розрахунку на 1 особу населення. Уявлення про напрямки останніх як по країні в цілому, так і Миколаївській області надають матеріали таблиці 2.

Як бачимо, по всіх видах сільськогосподарської продукції обсяги її виробництва в розрахунку на 1 особу і по країні в цілому, і по її Миколаївській області у динаміці за аналізовані роки постійно коливаються. Позитивним винятком є лише виробництво м'яса по Україні в середньому, яке в ці роки поступово зростало.

Проведений нами по адміністративних районах Миколаївської області аналіз показав, що обсяги виробництва практично всіх видів сільськогосподарської продукції в розрахунку на 1 особу значно відрізняються. У результаті спостерігаються помітні відмінності і в загальній вартості валової продукції сільського господарства на 1 особу, про що можна судити за даними таблиці 3.

Таблиця 2
Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції на 1 особу, кг

Види продукції	Україна в середньому*						Миколаївська область*					
	2000р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2000р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.
Зерно - всього	497	807	732	630	1152	716	1440	1605	531	1989		
Цукрові буряки	268	328	479	365	290	101	119	233	44	12		
Насіння соняш- нику	70	100	114	90	141	195	349	411	215	431		
Овочі	118	155	172	147	172	135	218	244	126	229		
Плоди та ягоди	30	36	24	32	33	18	30	17	19	31		
Виноград	10	9	6	8	9	23	31	18	22	41		
М'ясо всіх ви- дів (у забійній вазі)	34	34	37	41	41	3,0	1,7	1,6	1,7	1,5		
Молоко	257	291	284	264	254	2,7	3,2	3,1	3,1	3,1		
Яйця, штук	179	277	304	302	323	1,9	2,4	2,3	2,4	2,6		

* За даними: по Україні в цілому статистичного збірника «Україна в цифрах у 2008 році» [5], по Миколаївській області – статистичний збірник «Сільське господарство Миколаївщини у 2008 році» [4]

Таблиця 3

Валова продукція сільського господарства у аграрних підприємствах Миколаївської області у розрахунку на 1 особу у порівняних цінах 2005 р., грн*

Райони	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.
Арбузинський	4009	5535	4091	5896
Баштанський	2365	2437	1257	2973
Березанський	2143	2605	1318	4092
Березнегуватський	2223	2982	994	4021
Братський	2825	3345	1905	3692
Веселинівський	2638	3190	1200	3793
Вознесенський	728	930	519	1264
Врадіївський	1066	1338	627	2258
Доманівський	2230	2850	1737	2239
Єланецький	1453	2509	1373	4134
Жовтневий	1845	2089	1240	2711
Казанківський	2115	2769	1439	3919
Кривоозерський	1658	1888	877	1925
Миколаївський	2805	2570	1532	2790
Новобузький	1573	1858	855	2006
Новоодеський	1435	1716	1079	2400
Очаківський	1664	1819	1487	3132
Первомайський	1171	1345	806	1059
Снігурівський	2071	2470	1018	4160
Область у середньому	1004	1190	660	1465

* Статистичний щорічник Миколаївської області за 2008 рік [3]

У всі чотири аналізовані роки найвищі обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в розрахунку на 1 особу мав Арбузинський район. На другому місці у більшості років знаходився Братський район. Найменші ж розміри аналізованого показника у більшості років були у Вознесенському, Владіївському і Первомайському районах, забезпеченість яких аграрною продукцією викликає велике занепокоєння. Сільськогосподарським підприємствам саме цих трьох районів

необхідно вжити цілу низку дійових заходів щодо збільшення обсягів виробництва аграрної продукції.

Наведений вище аналіз виробництва основних видів сільськогосподарської продукції (як в цілому, так і в розрахунку на 1 особу) свідчить, що найбільш негативні зміни відбулися у виробництві цукрових буряків і тваринницьких видів продукції. Інформацію про зміни в поголів'ї худоби та птиці у Миколаївській області (і по всіх категоріях господарств, і по сільськогосподарських підприємствах) зосереджено в таблиці 4.

Таблиця 4

**Поголів'я худоби та птиці по
Миколаївській області, тис гол.***

Види тварин	Всі категорії господарств			Сільгоспідприємства		
	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2000 р.	2005 р.	2008 р.
Велика рогата худоба, всього	294,4	180,6	145,6	103,9	37,5	24,1
у т.ч. корови	144,7	115,1	96,2	44,2	13,7	9,2
Свині	136,8	140,2	113,7	62,2	68,3	59,5
Вівці та кози	42,5	41,0	48,6	16,3	9,3	15,8
Птиця	2531,7	3200,0	3742,0	477,4	926,2	1807,7

* За даними статистичного бюлетеня [1]

Як бачимо, і по всіх категоріях господарств області, і по її сільськогосподарських підприємствах у динаміці за досліджені нами роки мало місце поступове зменшення поголів'я великої рогатої худоби (у тому числі і корів) і збільшення кількості голів птиці. Щодо збільшення поголів'я свиней, овець та коз, то єдина закономірність відсутня, але у 2008 р. проти 2000 р. по перших з них мало місце скорочення поголів'я, а по других – зростання.

Обов'язковим завданням кожного сільгоспідприємства і конкретного регіону країни є підвищення продуктивності наявних у них тварин, основні показники якої наведено в таблиці 5.

Як бачимо, вказані в таблиці показники продуктивності худоби і птиці у динаміці за аналізовані роки змінювалися не-

однаково. Чисто позитивна закономірність склалася лише по середньорічному виходу яєць на 1 курку-несучку та середньодобовому приросту живої маси свиней. Бажані ж зміни відбулися і по середньорічному надою молока від 1 корови і по середньодобових приростах великої рогатої худоби (винятком тут був лише 2000 р.). По інших показниках продуктивності по роках є досить помітні коливання.

Таблиця 5

Основні показники продуктивності худоби та птиці по сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області*

Показники	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2008р. у % до 2000р.
Середній річний надій молока від 1 корови, кг	1241	2604	2948	237,6
Середньодобові прирости, г:				
- великої рогатої худоби	216	356	376	174,1
- свиней	102	222	280	274,5
Вихід приплоду на 100 маток, гол.:				
- телят (від корів)	61	80	76	124,6
- поросят (від основних свиноматок)	635	1224	1041	163,9
- ягнят і козенят	52	73	64	123,1
Середньорічний настриг вовни з вівці, кг	2,3	2,4	3,0	130,4
Середньорічний вихід яєць на 1 курку-несучку, шт.	175	280	253	144,6

* За даними статистичних щорічників та статистичних збірників по сільському господарству Миколаївської області за відповідні роки

Ураховуючи вищевказане, і в Україні в цілому, і на Миколаївщині слід відродити тваринницькі галузі сільського господарства, які за останні роки зазнали значних втрат, що зумовлено різким занепадом тваринництва в сільськогосподарських підприємствах (насамперед – через несприятливу цінову ситуацію на ринку продукції та відсутність ефективно-

го економічного механізму підтримки). Основою ефективного розвитку тваринництва є його племінна база, оскільки без використання тварин з високими продуктивними характеристиками розраховувати на належний розвиток вказаної групи галузей практично неможливо.

Вирішення завдань розвитку рослинництва доцільно здійснювати шляхом:

- впровадження ринкових методів регулювання виробництва продукції, керуючись насамперед балансами попиту і пропозиції;
- раціонального розміщення концентрації виробництва продукції по природно-економічних зонах;
- удосконалення механізмів державної підтримки сільгоспвиробників при забезпеченні посівів сільськогосподарських культур насінням високих репродукцій сортів і гібридів, дотримання вимог сучасних технологій;
- створення партнерських об'єднань власників земельних ділянок (паїв) [2].

За досвідом розвинених країн світу в Україні доцільно запровадити дозвільний порядок відчуження земельних ділянок. Водночас потрібно ширше використовувати оренду земель, яка сприяє руху останніх до ефективніших господарів, що забезпечить орендодавцям одержання належних коштів.

В Україні необхідно сприяти наданню пріоритетності розвитку аграрного сектора, що визначить його конкурентоспроможність, досягнення продовольчої безпеки держави та підвищення рівня життя селян. Цього можна досягти за рахунок збалансованості міжгалузевих відносин в економіці, формування цілісної інфраструктури аграрного ринку, застосування прозорих фінансових механізмів надання землеробам державної підтримки, залучення громадських професійних галузевих (міжгалузевих) організацій до формування аграрної політики, створення сучасної інфраструктури в сільській місцевості, що передбачатиме забезпечення однакової якості життя на селі й у місті [6].

Висновки. Найважливішими завданнями управління розвитком підприємств продовольчого підкомплексу в умовах становлення ринкової системи господарювання є: глибоке вивчення кон'юнктури і потреб ринку в продукції, яку виробляють підприємства; прогнозування динаміки попиту і пропозиції на неї; підвищення ролі функцій, що забезпечують інформацію про можливі зміни цін на продукцію, матеріальні, сировинні, паливно-енергетичні ресурси. Засоби виробництва; розрахунок витрат виробництва на виготовлення нової продукції, прогнозування можливої ціни її реалізації; визначення можливостей використання досягнень науково-технічного прогресу. Розрахунок техніко-організаційного рівня виробництва і оцінка резервів підвищення ефективності виробництва.

Вирішення висвітлених у статті проблем і провадження в практику наведених у ній пропозицій сприятиме збільшенню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, вирішенню продовольчої проблеми у нашій країні, підвищенню ефективності функціонування аграрних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заключні дані про виробництво основних продуктів тваринництва і чисельність худоби та птиці в області за 2008 рік: стат. бюлетень. — Миколаїв: Головне управління статистики, 2009. — 95 с.
2. Комплексна програма підтримки розвитку українського села на період до 2015 року // Економіка АПК, 2007. — №1. — С. 3—49.
3. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2008 рік / за ред. Зацаринського П.Ф. Миколаїв : Друкарська дільниця Головного управління статистики у Миколаївській області, 2009. — 1039 с.
4. Сільське господарство Миколаївщини у 2008 році: стат. збірник / за ред. З.А. Лукьянченко. — Миколаїв : Головне управління статистики у Миколаївській області, 2009. — 317 с.
5. Україна у цифрах у 2008 році: стат. збірник. — К., — 2009 р. — 257 с.
6. Шпак Ю.В. Формування і розвиток агропромислового виробництва в регіоні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Ю.В. Шпак. — Дніпропетровськ, 2006. — 20 с.